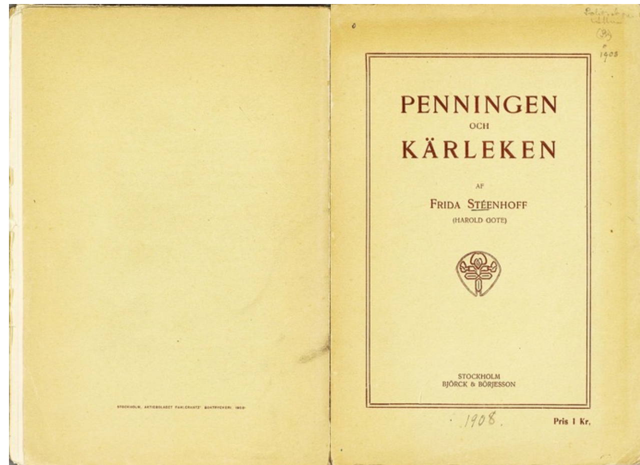

Penningen och Kärleken

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Frida Stéenhoff** (1865-1945), alias **Harold Gote** har digitaliserats 2015 av Kungliga Biblioteket i Stockholm och anpassats för Projekt Runeberg i januari 2016 av Ralph E.

Detta verk kan även läsas hos **Litteraturbanken**.

PENNINGEN
OCH
KÄRLEKEN AF
Frida Stéenhoff
(HAROLD GOTE)

STOCKHOLM
BJÖRCK & BÖRJESSON

Pris 1 Kr.

PENNINGEN

OCH

KÄRLEKEN

AV

FRIDA STÉENHOFF

(HAROLD GOTE) STOCKHOLM BJÖRCK & BÖRJESSONSTOCKHOLM 1908

A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERKARLEK MOT BETALNING.Till fina världen i Paris kom, under

mitten av sjuttonhundratalet, en ung officer, som hette Valfons.1 Han var markis, blev med tiden general och har efterlämnat en dagbok av intresse för belysning av sin tids skick och seder.

Paris var under sjuttonhundratalet världsstaden framför alla andra, den lysande medelpunkten för elegans och förfining. Hovkretsarna där hade namn om sig att ha höjt den goda tonen till fullkomning och givit det gällande mönstret, hur en man eller kvinna av adlig börd — de andra räknades inte — borde tänka, känna och uppföra sig. Sjuttonhundratalet anses ännu på många håll vara det typiska seklet för artighet, förbindlighet och behag, fast senare forskning mer och mer avslöjat, vilken oerhörd brutalitet, osnygghet och andlig simpelhet, som ofta doldes under den glänsande ytan. Men ytan var dock glänsande inom den förnäma världen, där all makt och rikedom var samlad.

De unga adelsmännen i landsorten reste gärna till

* La Itevue, octobre 1906 : H. de Gallier, >La courtoisie et.)e savoir-vivre au 18:e siée.le.Paris för att göra lycka. Valfons som andra. Ett yttrande av honom, sedan han gjort bekantskap med det parisiska sällskapslivet, väckte uppseende inom hans umgängeskretsar, därför att det avstack från det vanliga tänkesättet. Det var på en mottagning hos en förnäm dam och yttrandet lät så här:

»Jag förstår inte hur en adelsman kan sänka sig därhän att sälja sina kyssar.»

Man fann honom dum och löjlig.

En och annan tyckte att hans ord var stötande, ja, opassande. Ingen förstod honom eller höll med honom. Han vidhöll ändå sin mening, trots det besvärliga i att vara ensam, och utvecklade sin åsikt vidare i sin dagbok. Där står bland annat: »Jag går in på, att man kan mottaga ett sidenband till rosett på värjan, ja till och med en ring, men penningar aldrig. Det är en låghet, ovärdig en adelsman. Om man t. ex. har behov av 200 louis (dåtidens myntsort) för tvingande utgifter, kan man behandla sin älskarinna som en vän och ge henne företrädet vid lånsökandet, men man måste betala igen och det så snart som möjligt».

Sådana var hans principer. De blev ganska tunga för honom att genomföra. Han fick nämligen en mängd frikostiga | anbud. I sin dagbok berättar han om kända, högt uppsatta damer, som erbjöd honom pänningar på ett sätt, som han själv kallar »artigt och för hans värdighet så litet sårande som möjligt». En afton får han en kristallskål, infattad i guld och full av konfekt. Un-der konfekten ligger en diamant värd 14,000 livres (också en dåtida myntsort. Omkring 10,000 kr.) Han behåller konfekten, men återsänder diamanten. Några dagar senare får han tolv par spetsmanschetter. Sedan kommer återigen diamantgarnityr och diamantspännen. Men oftast är det reda penningar. När han lämnar en fäst finner han ej sällan en rulle guldmynt i sin hatt. Trots sina mycket små inkomster återsänder han allt. Ihärdigt och karaktärsfast vägrade han att låta beveka sig, till förvåning för alla. De rika damer, som försökt muta honom med gåvor, trodde sig därmed göra honom både en ära och en tjänst. De visste, att han hade mycket begränsade tillgångar och tidens sed var, att unga, fattiga adelsmän delvis eller helt och hållet levde på kvinnligt understöd, till dess de lyckats samla förmögenhet genom krig, spel eller giftermål. Några andra resurser hade de svårligen. Vad skulle en adelsman då för tiden slå mynt av i fredstid? I krig hade han ju nästan alltid tillfälle att fylla sin börs. Till det yrket var han danad och många krig Btälldes till för att underhålla krigarne. Men när den fattiga adelsmannen var hemma mellan drabbningarna, hade han intet att göra och intet att förtjäna på annat än kort- och tärningsspel, som drevs i oerhört stor skala, samt kärleken. Rika älskarinnor eller ett rikt gifte var därför hans hopp och räddning. Gynnsamma arbetsmöjligheter fans ej att tillgå. Arbete existerade iiverhuvudtaget ej för en ädling före den stora franska revolutionen. Att en adelsman skulle bli t. ex. affärsman,hantverkare eller utövare av fria yrken var en omöjlig tanke. Ett sådant svalg var befäst mellan de olika ståndens vanor och livsbehov att en dylik idé inte kunde få rum i en adlig hjärna, och knappt i någon annan hjärna heller. Så regerade fördomarna. Och som det alltid går — man gör en lag av nödvändigheten — så tog den förnäma världen, som en naturlig och ganska praktisk sak, att fattiga adelsmän gjorde kärleken till en inkomstkälla. De rika damerna fann helt i sin ordning att giva och männen gjorde ingen svårighet att mottaga, ej ens att begära penningar. De kände ingen skam däröver och talade därom helt öppet, som om fullt aktade levnadsvanor. Vid tillsättandet av höga ämbeten och värdigheter var det på intet sätt diskvalificerande för en

man, att långa tider endast ha levat på underhåll från kvinnor, som fattat tycke för honom. Många av Paris grannaste kavaljerer och elegantaste hovherrar levde uteslutande på underhåll från älskarinnor, utan att detta blekte strålarna från deras gloria. Sådan var tidens smak och syn på tingen.

Nu är förhållandena något ändrade. Det ges visserligen ännu många män, för vilka det är en absolut nöd- j vändighet att förvärva penningar genom kärleken och kvinnan för att nå en position i samhället och få omsätta sina kunskaper, sina examina eller sin affärstalang.

De behöver m pekuniär start för att komma sig fram, men den går mest under form av rikt gifte, åtminstone öppet och offentligt. Männens arbetsmöjligheter är emel-lertid så ofantligt många fler nu än före revolutionen, varför i allmänhet deras väg ej behöver vara denna. Kvinnorna däremot väntar ännu på den sociala omdaning, som skall tillföra dem ökat antal gynnsamma arbetstillfällen och minska tvånget att använda kärleken som inkomstkälla. För flertalet kvinnor är det ännu så länge typiskt, att de draga ekonomisk vinst av kärleken, antingen genom ingående av gifte eller genom tillfälliga förbindelser.

Ganska nyligen gick genom pressen en historia om en sömmerska i Köpenhamn. Den är synnerligen karaktäristisk för kvinnliga förhållanden och ett värdefullt socialt dokument. Sömmerskan ifråga hade betyg från sin arbetschef om synnerlig flit, skicklighet och ordentligt uppförande. Hon arbetade åt en stor skrädderifirma och förtjänade tio kronor i veckan. Men som detta inte räckte för hennes utgifter — hon måste bland annat betala av två kronor i veckan på en symaskin — såg hon sig tvungen att skaffa pangar även från annat håll. Det blev genom tillfälliga kärleksförbindelser, som hon skaffade sig ungefär 25 kronor i veckan. Allt detta blev framlagt för domstolen, sedan polisen arresterat henne, huvudsakligen för att få prejudikat på, hur den nya lagen i Danmark mot kärlek såsom inkomstkälla skulle tolkas. Många väntade med verklig spänning utslaget. Tid-ningarne i Köpenhamn innehöllo åtskilliga artiklar och notiser om saken. Den drevs nämligen till en principfråga. Domstolen resolverade, att sömmerskan skullefrikännas, därför att hennes inkomster inte uteslutande härrörde från kärlek — eller otukt som det heter på rättsskipningens säregna språk. (Här använder jag, även för att slippa en mängd olika definitioner, endast ordet kärlek och underförstår däri samhällets alla erotiska företeelser, inom eller utom äktenskapet, med alla nyanser från ljusaste vitt till rödaste rött eller svartaste svart. De äro ju alla symptomer av en och samma sak och i stort sett allmänmänskliga — dessutom kanske mera skenbart än verkligt olikartade. Hur ofta kallas inte en kärleksytt.ring för låg och motbjudande som precis likadan under bättre, mer förfinade villkor skulle kallas poetiskt skön och upphöjd. När miljön är ful och arm, blir kärleken så hårt bedömd, men när omgivningen d. y. s. skenet är fördelaktigt blir världen så överseende. De adliga kavaljererna fördes inte inför domstol för att av byråkratiskt sedliga domare tilltalas i avskräckande ordalag och kanske dömas till hårda straff. Men fattiga kvinnor — aldrig de rika — blir för fullkomligt analoga handlingar först och främst föraktade långt utöver all rimlighets gräns, därtill förföljda och ibland rent barbariskt bestraffade.) Många reflexioner gjordes med anledning av domen i Köpenhamn. För det första, att domstolen med sitt frikännande på sätt och vis understrukit den sociala nödvändigheten för kvinnan att hava kärleken som bidragande inkomstkälla. För det andra kom osökt den invändningen: en svår affärskris för skrädderierna, en massa sömmerskor kanske månader utan arbete, vorede då värda fängelsestraff, därför att de icke, då arbetet uteblev, även avstod från den möjlighet till existens, kärleken kunde bereda dem?

Hur skulle icke dessa och liknande spörsmål mognat till humanare lagstiftning, om människor mera allmänt velat intressera sig för penningens förhållande till kärleken, som blir ödesdigert för flertalet människor och särskilt tyranniskt för kvinnan. Penningen är ju en av jättemotorerna för väridsmaskineriet. Man har sagt om den franske författaren Balzac, att bakom allting, gott och ont, sorg och glädje, rykte, ära, hat och kärlek, strid och frid såg han penningen. Det är flera än han, som gör detta numera. Livets konflikter tyckas mer och mer avslöja sig såsom ekonomiska frågor. Det är penningen, som uppehåller rangen och skapar den. Nödvändigheten att skaffa sig penningar, nöjet att samla dem, äran att kunna ge ut dem, förtvivlan att sakna dem leder människors handlingar och deras inbördes förhållanden. Att ha penningar, att vilja ha penningar, att förvärva dem geDom arbete, att få dem genom arv, att ta dem genom list eller våld, allt detta säger samme författare, bildar olika sociala kategorier av människor. Penningen är det modärna samhällets grund. Mer eller mindre synligt men alltid

faktiskt är penningen den tråd, som väver varje tillvaros öden. Penningen är icke lyckan säger man. Detta är mycket sant. Penningen är icke häller friheten. Men det är icke mindre sant, att penningen tillåter lyc-kan och friheten att nalkas. Den är en makt som i sin kolossala storlek är omätlig och oöverskådlig.

Vad som kanske bäst bevisar penningens välde, är den överhöghet den tagit över kärleken.

Kärleken är den andra jättemotorn för världsmaski-neriet. I sina mera upphöjda grader är den visserligen ganska sällsynt, men som medelmåttig företeelse, och fattad som här i alla betydelser, kan man lugnt säga, att den fyller en ofantligt stor plats i samhället,

Dessa två makter, penningen och kärleken, har sedan urminnes tider varit sammankedjade med många och starka band. Enstaka individer har kunnat lösgöra dem och sig från dessa band, massan av människor ännu aldrig. För det mesta har penningen och kärleken levat i klok förening, eller i tvungen fred, någon gång i öppen strid. Riddartiden ville befria kärleken från alla materiella hänsyn. Den drog lansar och svärd för sitt kärleksideal och kämpade även med diktens, sångens och filosofiens vapen. Man kunde också då vara duktigt ironisk. I en trubadurvisa fins en regel som lyder: Akta makar behöva icke vara goda mot varandra, ty de hava redan genom laglig rätt allting gemensamt och godheten kan icke ge dem något vidare. Men även ironien var förgäves. Samhället då hade lika litet som andra samhällen den ekonomiska daning att det kunde undvara kärleken som handelsvara. Även riddarne och deras ädla damer måste sälja sina kyssar för att få inkomster, och genom rika giften eller kärleksgåvor rädda sina slott och skaffa mat i sina bor-gar. Det tycks vara ständigt samma historia: kärleken som förmedlare av ekonomiska intressen. Ett franskt ordspråk säger: ju mer allting ändras, dess mer är allt detsamma. Man vore frestad att tro på alltings oföränderlighet även i minsta detalj, om man inte av en inre vilja till förändring och förbättring liksom tvingades att se, att en omdaning och ett framåtskridande verkligen äger rum. Kärleken sådan den i våra dagar ter sig i bästa fall hos normala individer är resultatet av en lång utveckling hos släktet. Allt är således icke evigt likadant. En nutidsmänniska älskar på ett mera komplicerat sätt än en primitiv vilde. Hjärnans mogenhetsstadium bestämmer hos nutidsmänniskan hennes kärlekförnimmelse, men hos vilden är detta själiska organ eå föga utvecklat, att man knappt kan tala om någon uppfattning utöver blotta instinkten. Kärleken igår och idag är därför inte likartad och troligen skall kärleken i morgon d. v. s. hos våra efterkommande skilja sig lika mycket från vår som den från vildens. Detta ger oss skäl att hoppas.

Denna idé om kärlekens utveckling för nödvändigt med sig, att det till slut skall bli en allt för svår spänning mellan kärleken och penningen, då ju penningen i och för sig icke undergår några etiska och estetiska utvecklingsskeden, utan är ett ganska oförändrat begrepp genom tiderna. Spännvidden mellan de två sammankedjade makterna var naturligtvis mindre, så länge individen stod i släktets barndom, utan den fond av fördjupat självsmed-vetande, som han nu äger och som ödelägger eller lyck-liggör hans tillvaro. Kanske skall i en snar framtid spänningen bliva så stark att banden brista. Då skall kärleken stiga fram som en helt ny, förut missförstådd företeelse, vilken fordrar att få existera utan slavtjänst åt andra intressen.

Då har kärleken blivit vad riddartidens skalder drömde: en hjärtats oförytterliga rättighet. Då har nutidens erotiska ideal blivit en verklighet, ty med den fria Jcär-leken menas helt enkelt den från penningen befriade kärleken.

Även i tider, då stämningen varit minst gynnsam för opposition, har vissa andar reagerat mot vinstbegärets sammankopplande med kärleken. Därpå är även markis Valfons ett exempel. Det har hos dessa andar legat en mer eller mindre medveten längtan, att kärleken skulle hava skönhet och värdighet. Men för att nå detta mål bör deu vara sann, d. v. s. icke spelad eller hycklad. Hur är det nu tänkbart att kärleken, såsom medel att vinna guld, icke skulle falla för frestelsen att låtsas finnas till, när den icke längre fms eller aldrig funnits?

De erotikens idealister som hoppas på kärlekens befrielse från penningväldet, de göra detta icke för att som tanklösheten påstår, öka en olycksbringande sinnlighet i samhället, utan för att få bort könsslaveriet i alla dess former. Allt för många vilja ännu ha kärleken järnhårt fastbunden vid guldet — (under det de skenheligt fördöma dem som sälja sig)—, men grunden vacklar redan under denna ologiska och inkonsekventa ståndpunkt.Samhället, sådant vi ha det för ögonen, vill naturligt nog inte veta av en frigjord kärlek. Dess

pekuniära intressen skulle komma i en farlig oordning om kärleken bleve självständig. Kärleken såsom icke-fånge vore ett störande element i den pänningstyrda staten. De nuvarande lagarna gå därför ut på att hålla den bunden under köpandets och säljandets principer och mer än lagarne verkar opinionen i denna riktning. Allt under det dikten och konsten i romaner, vers och skådespel sjunger den icke beräknande kärlekens lov, är denna i själva verket utsatt för en föga dold ovilja, som litet emellan ilammar upp till hat och förföljelse mot älskande. Därpå ser man dagligen exempel. Många av de unga självmördarepar, som frivilligt gå ur tiden, skulle kunna vittna, att det var det allmänna hatet, som drev dem bort. En ung man på tjugo och en flicka på nitton började hålla av varandra. Inom kort växte deras kärlek till en djup lidelse. Några veckor därefter dödade sig båda. Vad hade hänt? Hade någon velat skilja dem? Nej, intet verkligt hinder för deras kärlek hade kommit, ingen hade varit hård och grym mot dem. Tvärtom, man var god och vänlig och förlät dem. Detta kände de som något outhärdligt. Man skulle se på dem alltid som om de givit efter för en skamlig svaghet eller ett brott. I den riktningen hade deras uppfostran gått. Allt under det de själva kände sin kärlek skön och härlig, kunde de inte uthärda att den »förläts» av andra. Kontrasten mellan deras egen hänförelse och omgivningens mer ellermindre beslöjade grimaser, var dem för svår. »Det är bättre att dö», skrev flickan till sin mor än att leva i förakt. Att se alla dagar vänners och bekantas ironiska småleenden är mig en allt för stor tortyr».

Om samma flicka gjort ett förmånligt parti, utan skymt av känsla för sin make skulle förmodligen hennes vänners småleenden, långt ifrån att vara ironiska strålat av välvilja och lyckönskaingarne aldrig tagit slut. Ty då hade hon underordnat sig penningen, under det det andra var ett trots mot penningen som måste ogillas.

Det var ett trots mot god ordning säger kanske någon. Men det är ju just detta, som icke är god ordning att penningen fått taga makten över människornas hjärtan och i sitt intresse icke i individens eller släktets, fått lagstifta för hela deras erotiska tillvaro.

En god ordning vore den, som gjorde kärleken till ett rent mänsklighetsvärde, som aldrig behövde säljas eller kunde köpas.DE RENA MAN8KUGHET8VARDENA.

2. — Penningen och kärleken.I Allen Vannérus broschyr: »Till kritiken av den religiösa kunskapen», förekommer en mening så lydande: »Men är man' så översinnligt kräsen, att man anser de rena mänsklighetsvärdena vara alldeles för obetydliga ocli fattiga för att kunna bliva de livet uppbärande och utvecklande makterna, och att vårt liv därför icke kan levas uteslutande på dem — ja, då är man tydligen icke för denna världen.»

Huru många människor äro för denna världen? I alla kulturländer pågår för närvarande en intensiv kamp mellan dem, som äro för denna världen och dem, som äro för en tillkommande. Även i vårt fredliga Sverige raBar striden. Ja, den tar emellanåt en för vårt klimat ganska het karaktär. Flertalet av vårt folk tror kanske ännu av vana och smak på båda världarne, men ser sig så småningom tvunget att uttala, vilken av de två världarne det anser viktigast. Förhållandena tvingar till ett väljande var huvudintresset bör placeras, på vilken sida om döden man bör sätta in kapitalet av sina ansträngningar och förhoppningar.

Det fins många som påstå, att mänskligheten alltid___ i fakta — lagt högsta vikten på den jordiska tillvaron, fast hon i talesätt och inbillning låtit den eviga tillvaron väga tyngre. Ett'mer eller mindre medvetet hyckleri skulle således alltid ägt rum. Kanske är det så, kanske inte. Vår tid är en avslöjandets tid, och det är tänkbart, att den vetenskapliga analysen förr eller senare klart och oemotsägligt bevisar oss, vad vi går för. Under tiden är det en växande oro hos evighetslivets försvarare, att folket skall klara sina begrepp, ty därav kan ju möjligen följa ett uttalande, att cletta livet är huvudsaken. Och är detta uttalande väl gjort, återstår blott ett litet steg till nästa förklaring: att denna jordiska tillvaro är den enda vi ha reda på, och följaktligen kunna göra något av. Det är först, när folkets flertal hunnit så långt, som de rena mänsklighetsvärdena skola komma till heders. Folkens välbefinnande och individens lycka skall då icke längre anses såsom förmätna och oförsynta önskemål. Resignationen skall då återtaga sin roll av negativ dygd, och lidandets förhärligande framstå såsom utslag av begreppsförvirring. Då har demokratien segrat gentemot teokratien och med den naturliga livsåskådningar, som stödja sig på erfarenhetsrön från naturen.

I den respektingivande encyklopedi, som vi kalla bibeln, finner man här och var vältaliga försvar för de rena mänsklighetsvärdena. Så t. ex. i Predikarens nionde kapitel, åttonde vers: »Dina kläder vare alltid vita och olja tryte icke på ditt huvud! Njut livet med någonkvinna * som du älskar, så länge de fåfängliga livsdagar vara, som förlänas dig under solen, så länge ditt fåfängliga liv varar. Ty detta är din del i livet, och för ditt arbete, som du gör under solen. Allt vad din hand kan åstadkomma, gör det! Ty ingen verksamhet, ingen klokhet, ingen kunskap, ingen vishet fins i graven dit du far.»

Värdet av komfort, skönhet, glädje, kärlek, verksamhet framställes här på ett enkelt och anspråkslöst satt såsom någonting odisputabelt. Formen av vänligt råd till en bekant har så mycket kärleksfullt unnande av allt gott åt nästan, att något moment av kall själviskhet icke får plats i uppmaningen. Icke ens klokhet och vishet är uteslutna såsom njutningselement. Hjärnans så väl som den övriga livsorganismens ändamålsenliga använd-nig efter hälsans harmoniska lagar syntes visst Salomo (som står som författare) såsom livets bästa vinning. Livet i och för sig väcker icke någon enorm entusiasm hos honom. Han är icke extatiskt hänförd över att vara till, men han anser, att man är en dåre, om man icke söker göra varandet till en vinst.

Mänskligheten består emellertid icke av Salomoner. Ytterst få ha haft hans goda huvud oeh hans goda villkor. De myriader varelser med människonamn, som haft det sämre än vilda djur, och vilkas tillvaro överflödat av nöd och blottats på all lust, uppfunno för att reagera mot en

* Enligt Henrik Sckuck: Den israelitiska litteraturen. — I svenska bibelöfversättningen står »hustru», i den franska »la femme que tu aimes»outhärdlig existens, drömmen om himmeln. Där tog deras fantasi revansch på allt lidande. Detta försök till hämd emot ödet höll krafterna uppe. Ja, man aktade sitt jordiska liv som ett intet mot det eviga. Världen var en valplats, där man med glädje föll i striden för sitt himmelska fosterland. Småningom utvecklades idén om allmän värnplikt för det himmelska riket. Ingen fick vägra att dö för paradisets sak. Minsta tredskande eller tvivel var högförräderi.

Ännu idag är det inte rådligt för någon, som vill fram att förneka himmeln. Högst få män i staten våga bekänna sin otro.

Den systematiska teologiska suggestionen har generation efter generation fullproppat folkhjärnan med obegripliga dogmer, vilka alla gå ut på att bevisa de rena mänsk-lighetsvärdenas värdelöshet. Denna suggestion kommer att fortsättas så] länge staten behärskas av kyrkor och undervisningen av en livsföraktande lära, till skada för ett klart samarbete i jordlivets intresse.

Tillvaron är för närvarande flerestädes en grym och bitter sak, men lidandet skulle omedelbart i betydlig mån reduceras, om samma entusiasm, som förr tog sig uttryck som nitälskan om nästans eviga salighet, åter kunde uppblomstra som glödande medkänsla för människors ofta fruktansvärt helvetiska jordeliv.

Är det inte för mängden ett trälande utan ände, ett tröstlöst och hopplöst slit och släp? Överallt möts man av samma skugga, som förmörkar individens liv: denekonomiska ångesten. Varför har folken ännu inte, trots så hög kultur, så storartade upptäckter, så mycket vetenskap och snille hunnit ordna en smula ändamålsenligt och angenämt för sig på jorden. I den styrbara luftballongens tidsålder vet man ännu inte hur man skall hindra människor att frysa och svälta. Säkert spelar här det nedärvda, djupt ingrodda föraktet för de rena, enkla mänsklighetsvärden a en större roll än man medger eller anar.

Det osanna, uppskruvade teologiska uppskattandet av himmelska värden hinsidan graven har åtminstone största skulden i, att kärlelcen inte är aktad, och att den ännu icke såsom fritt värde har någon erkänd plats i samhället.

Här är plats för lagliga förbindelser, för celibat och prostitution, men det ser stundom ut som om den befriade kärleken fruktades till och med mera än perversitet.KO NSSLAVERI.Av kärlekens slaveri under penningen kom som mest beklaglig följd kvinnans erotiska slaveri under mannen. Alla de som energiskt fasthålla den bestående regimen, att kärleken skall vara bunden vid guldet, har de ens för ett ögonblick satt sig in i de olika slagen av det kvinliga könsslaveriet? Har de givit sig tid att undersöka vare sig den vita slavhandeln, eller arbeterskeproletariatet eller den gifta kvinnans ställning. Troligen inte. Då skulle sanningen och eländet slagit

dem som blixten till jorden och de skulle rest sig som nva människor med en ny syn på livet.

Den vita slavhandeln är den yttersta konsekvensen av penningens förmåga att utplåna varje spår av människorätt. I civiliserade stater, där rättsskipningen med oändligt besvär är ordnad i minsta detalj och där man för långa processer om de minsta bagateller, där stjälas, säljas, inspärras och pinas till döds tusentals kvinnor årligen, utan att lagen och rätten förmår befria dem. Staternas förnämste riittslärde och ledare sammanträda till kongresser för att diskutera vad de kunna göra till vita slavhandelns bekämpande och för att — konstatera attde ingenting förmå. Penningen är dem för stark — när de nu i alla fall vägra att hugga av roten till hela systemet: kärlekens underdånighet under kapitalet.

Kroppsarbeterskorna höra till den kategori kvinnor, som hava lön för sitt arbete. Deras arbetsprodukt är enligt bestämda lagar betald, således erkänd och värderad i siffror. Men det är ensamt männen, som bestämma lönernas storlek. Kvinnorna äro ytterst sällan medbestämmande och de kunna icke driva upp sitt arbete till en allmängiltig ståndpunkt, utan måste alltid nöja sig med en lägre betalningsnivå. Det är inte arbetet som betalas, oberoende av vem som gjort det, utan det är arbetaren, som för sitt kvinnliga köns skull bli under-betalad. Hur föga lönerna motsvara rimliga levnadskostnader behöver vi icke här betona. När arbeterskan inte kan leva av sitt arbete, måste hon hava någon som hjälper henne. Det blir en eller flera män och de göra det sällan för intet. Det går som vi förut nämnt.

Vad de gifta kvinnorna angår, är deras ekonomiska osjälvständighet väl känd. Hustrun arbetar kanske 14 —16 timmar om dygnet har kanske aldrig en ledig dag och ofta under åratal barnavård även om nätterna, men som hennes arbete — till motsats mot allt annat arbete — icke är värderat i penningar, anses hon icke vara självförsörjande utan underhållen. Hon får ta emot sittuppehälle såsom gåva av mannen. Att denna ställning är otillfredsställande och godtycklig ligger i öppen dag.

Det är ett urgammalt förhållande att mannen med hustrun delar produkten av sitt arbete. Det vore orättvist och otacksamt att icke erkänna med vilken godhet och omtänksamhet flertalet män övat denna delning. De ha gjort sitt bästa, icke blott av pliktkänsla utan av varm tillgivenhet för sin familj. Ja, alltför många ha blivit martyrer på livstid i outtröttlig strävan att skaffa hustru och barn så goda villkor som möjligt. Det är ej familje-försörjarne som kritiseras — deras trohet i sitt kall står väl i allmänhet mycket högt — utan det är ett system, som har ofördelaktiga följder.

Kärleken blir även i äktenskapet alltför ofta slav under penningen, därigenom att hustrun icke är en oberoende ekonomisk enhet. I en liten skrift: Feminismens moral, har jag för åtskilliga år sedan sökt närmare utveckla detta. Den gifta kvinnan, vilkens outtröttliga arbete i hemmet icke inbringar henne ett enda öre, som är hennes egen förtjänst, har ju dock personliga utgifter. Till dessas bestridande får hon då och då en sedel av mannen, och hon är tyvärr ofta tvungen att stå särskilt väl med mannen för att denna sedel ej skall bli för liten, eller utebli. Den erotiska kärleken är kanske för länge sedan slut inom henne. Hon känner kanske i hög grad andlig och fysisk motvilja mot sin make, men hon måste dock ställa sig in hos honom, kanske smeka sig till var ny klädespersedel. Det gäller ju att få in det nödvändiga beloppet,ej blott till henne personligen, utan möjligen också för att bereda trevnad åt barnen. Skulle hustrun ej med kärleken som bytesmedel skaffa sig del av mannens inkomster, ginge dessa kanske åt annat håll. Det är den nakna verkligheten. I hur många fall är det ej hustruns erotiska hyckleri, som håller hela hushållsmaskineriet i gång? Hennes ärlighet skulle vara hemmets undergång? •— Vem kan klandra henne för hennes bedrägeri? Genom att offra sig, undviker hon troligen en värre olycka för sig och barnen. Hon har i själva verket intet val. Att sälja sig är för de flesta kvinnor den mindre nöden.

Men icke berättigar detta till att försvara penningens övervälde.

Den modärna kvinnorörelsen erkännes mer och mer vara ett nödvändighetsverk, en oundviklig och lycklig följd av demokratiens segrande frammarsch. I början var det emellertid många kämpande demokrater, som inte förstod rörelsens hela utsträckning. De trodde att kvinnofrågan var ett litet kapitel för sig, oberoende av alla andra, en liten specialitet som kunde lösas av specialister. Man kan ännu emellanåt träffa framstående politier som inte förstå en bokstav av kvinnofrågan, men de erfara nu känbart, (och andra märker det kanske ännu tydligare), att

deras sociala förstående därigenom har stora luckor och att helheten och konsekvensen i deras politiska tankebyggnad just därigenom blivit förstörd, i sina tal och skrifter gå de i svävande ordalag kring kvinnofrågan, som katten kring het gröt och denna lillaförsiktiga promenad kan ge ett sken av oklarhet åt en hel livsgärning.

Nutidskvinnan har förstått, att, man inte kan vara moraliskt fri utan att vara materiellt fri. Utan levebrödet är hjärtats, intelligensens, värdighetens krav en dröm. Den som för att leva måste sälja sig på gatan eller i hemmet, står på ofri grund.

Kvinnan medverkar på ett lika nyttigt sätt som mannen i det sociala samarbetet, men för att dra ur sin del ur den gemensamma vinsten, måste hon jämte arbetet betala med sig själv. Det är därför att mannen står mellan henne och utdelningen. Mannen har gjort sig till ensam innehavare av vinstmedlen, när kommunismen i avlägsna tider upphörde, och lönesystemet inträdde. Kvinnan fick då stanna i skuggan och fick inte framträda i det klara ljuset såsom direkta mottagare och delägare. Utan allt vad hon fick skulle gå genom mannens händer och han fick ge henne efter godtycke. Därav följde, att hon fick mera vinst ju mera personlig tillfreds 1 ställelse hon skaffade mannen, däremot mindre eller ingen om denna uteblev.

Det är denna manliga förmedlareställning mellan kvinnan och samhället, fattat såsom arbets- och avlönings-centrum, som feministerna vilja avskaffa. Mannens förmedlareroll har blivit ett ok som alltför hårt trycker kvinnan i stoftet och hindrar mänsklighetens framåtskridande. Därför har kvinnorörelsens strävan framför andranu blivit att grunda kvinnans frihet och oberoende på den enda tänkbara grunden: ekonomisk självständighet.

Jag blev en gång ombedd att komma till en kvinna som fått sitt tionde barn. Det var på landsbygden en bit från Sundsvall. Den tid vi språkade använde hon att berätta mig sitt eländiga liv och hur olycklig hon varit med sin man. Han var allt ifrån ungdomen en ohjälplig drinkare. Han hade ingen sysselsättning, utan var blott som det heter »luffare». Till familjens uppehälle hade han aldrig bidragit. De av barnen som överlevat hungern och kölden, drogo sig fram genom tiggeri. De hade aldrig gått i skolan, då de ju måste vandra ikring för att få mat och kläder.

»Varför har ni inte skilts från en sådan man» frågade jag. »Jag har aldrig haft nog kläder för att gå till prästen och begära skilsmässa», sade hon. Hon var mycket förslöad av nöden och det undrar ingen på. Sedan berättade hon, att de haft ett barn före äktenskapet och då tyckte alla och även hon själv, att det var nog »säkrast» att gifta sig för att om möjligt binda mannen till försörjning av barnet. »Annars skulle vi inte vidare hållit ihop», försäkrade hon.

Här syns tydligt penningens tyranni, fast det aldrig blev några penningar av. För blotta hoppet om peku-niär vinst gav hon bort sig själv, och nio andra eländiga olyckliga barn föddes för denna chimär. Ett mera tragiskt exempel på misslyckad beräkning kan knappast givas.Men det händer inte så sällan att kvinnor för att söka rädda ett barn från hunger bli mödrar åt en hel rad svältande varelser. Det är de sämsta och sorgligaste affärerna: när kvinnan säljer sig till moderskap, men betalningen aldrig kommer. Då går det ut över stackars nya varelser, vilkas tillkomst man tycker är bra omotiverad, bara därför att ett deras syskon Bkulle försörjas.

Det är minsann ingen lek att hela barndomen vandra ikring och tigga i mörker, kyla och snöstorm på vägarne i Norrland eller annorstädes i vårt land. Men hur många barn är det inte som få göra det.

3. — Penningen och kärleken.PENNINGENS HEDERSINDELNING.Det är penningens herravälde över kärleken, som skapat olika hedersbegrepp för man och kvinna. Hon är ekonomomiskt beroende, han underhåller henne, därför tillåter han inte att hon har samma hederskrav på honom som han på henne. Det har till och med gått därhän i absurditet, att den traditionella uppfattningen specialiserar kvinnans heder i en enda dygd. Om hon än hade den högsta ädelhet, det mest sällsynta mod och den mest fullkomliga redbarhet, skulle det likväl kunna hända att hon enligt gängse språkbruk icke var hederlig. Ty om hon ansett sig ha rättighet att fritt bestämma över sig själv vis-à-vis kärleken, till och med den mest ideella och etiskt upphöjda kärlek, skulle dock den stränga domen om kvinlig vanheder kunna falla tungt över henne.

Vore hon rik och mäktig och kunde vara människor till nytta, skulle klandret kanske mera dölja sig under småleenden än under stränghet. Men är hon fattig och beroende får hon känna hela hårdheten i den moral, som gör skillnad på mannens heder och kvinnans heder.Hela kvinnans liv, i synnerhet i den borgerliga klassen, är behärskat av en lag, som icke existerar eller endast existerar till skenet för mannen. Det är ett konventionellt bud av rent kroppslig innebörd, som fordrar av den unga flickan ett visst uppförande, vilket den unge mannen är befriad från att iakttaga, av makan en trohet, som maken ofta utan risk kan försmå att praktisera och av änkan och den frånskilda kvinnan samma isolering som hos den unga flickan.

Varför finner detta olika hedersbegrepp så många försvarare bland kvinnorna själva? Man söker förgäves ett annat skäl än bristande självständighet gentemot penningens tryck.

Forskningen, den store avslöjaren, visar tydligt huru i en avlägsen forntid det kvinnliga beroendet uppstod genom att den manliga eganderättskänslan växte på bekostnad av den fysiskt svaga kvinnans frihet och tack vare den barnafödande kvinnans hjälplöshet. Det blev småningom ett brott för hustrun och dottern att anse sig såsom självägande. Genom en oändlighet av generationer har denna föreställning att kvinnan har en »ägare» inrotat sig i mannens och kvinnans själsliv, och blivit som en instinkt, en andra natur. Ännu idag torde få kvinnor, även bland de modiga, fria, självförsörjande, ha en lugn, ogrumlad förnimmelse av att äga sig själva. Det gamla slaveriet går igen såsom ett spöke i deras rädda stunder. — Det spökar även var gång vi höra talas om att en kvinna »fallit», som det så betecknandeheter. Man talar aldrig i denna bemärkelse om att en man »faller» även om han skulle dö i laster och utsvävningar. Detta att »falla» tycks vara en speciellt kvinlig egenskap, och vad innebär väl ordet annat än att en kvinna vågat fritt disponera över sin egen kropp.

Det fins intet mera förödmjukande för kvinnan än att man tar begreppet kvinnoheder i enbart sexuell bemärkelse. Vilket förakt ligger det icke i att helt och hållet förbise kvinnans karaktär, hjärta och själ, och endast beteckna henne som könsvarelse.

Det är detta äganderättens och penningens vidriga hedersbegrepp, som kommit så många tårar och så mycket blod att flyta och tvingat till ödslig ensamhet för livet så många ömhjärtade kvinnor, för vilka en älskad mans kärlek skulle varit livets glädje. Det är icke nog med att naturen lagt på kvinnan det tyngsta ansvaret för kärleken och dess fysiskt smärtsamma följder. Penningväldet har i oändligt högre grad bringat lidande över hennes själsliv genom att framkalla en orättvis heders-oppfattning.

Ännu gå massor av människor av båda könen och se denna gränslösa orättvisa inför sina ögon utan att uppröras. Tvärtom, de beskåda det med gillande, i konsten som i livet. I böcker, på teatern, vid domstolar upprepas alltjämt historien om Faust och Margareta, han frikänd, oantastad, till och med smickrad; hon överhopad av förtal, skam och i förtvivlan driven till förbrytelser, slutande i fängelse eller dårhus.Och vilken bristande logik hos alla dessa som ömkande ropa: »stackars kvinna — vilken skam!» och icke inse att det är just de själva som stödja och uppehålla det orättvisa skambegreppet genom att ständigt ta penningens parti mot kärlekens.

Med penningens hedersbegrepp sammanhänger dess renhetsbegrepp. Mycket är skrivet om renhet. I böcker, broschyrer, tidskrifter och tidningar möter oss ganska ofta varma och ärliga uppmaningar till renhet. I diskussioner och föredrag talar man bevekande och allvarligt renhetens sak och lägger isynnerhet de unga på hjärtat, att med sorg och avsky bekämpa tidens förmenta, överhandtagande osedlighet. Men penningen har till den grad grumlat rättsbegreppet i sexuella frågor att många icke längre vet, vad de skall anse. Därför hålla de sig, för trygghetens skull till att äktenskapet är rent, emedan det är av gud instiftat, men vad därutanför är, det är av ondo. — Äktenskapet är en ekonomisk institution, som sammanhänger med det sociala utvecklingsskede, då kvinnan ännu icke nått fullt medborgerligt oberoende. Våra efterkommande skola med förvåning fråga: hur kunde man skylla denna ofullkomliga institution på gud. Äktenskapet fans långt innan det fans någon religion. Det härstammar från kvinnorov och kvinnoköp och har lika litet religiöst ursprung som till ex. ett ångbåts- eller spårvägsbolag.

Äktenskapet sammankedjar för livet goda och heder-liga varelser vid brottslingar av alla slag, som kanske själva genom nesligt våld kommit till världen.

Det delar upp stackars oskyldiga barn i två sorter: oäkta och äkta. Allmänna opinionen har bestämt att de senare skola behandlas med sympati, men de förra mer eller mindre vanvårdas och föraktas, därför att deras föräldrar syndat. Barnen skola föraktas, därför att, i de iiesta fallen, deras far svek deras mor.

Är det någon logik i detta, så är den då åtminstone inte gudomlig. Borde inte de kristna tilltro sin gud helt andra begrepp om barnavård och rättvisa, än vad denna tudelning är uttryck för.

De som anse att renhet består i totalt avstående av all kärlek har en konsekvent livsåskådning, den om naturens syndfullhet. Deras tankar kretsa ständigt om den myckna synden, men de gifta sig vanligen förr eller senare och deras begrepp bli sedan ytterst oklara. De få kanske många barn, som de kalla »guds välsignelse» och som sammanjämkas med »naturens syndfullhet» till en blandning som jag varken har tid eller lust att vidare fördjupa mig i.

Vi behöva en ny etik, en ny folklig uppfattning om vad som är rent och rätt för att få ett slut på alla våra dystra och grymma skevheter. Hjärtats frihet utesluter icke samvetets röst. Den befriade kärleken utesluter inte ansvarskänsla för nästan. Men vi se ju, att med penningväldet förkvävs det personligt oberoende och finkänsliga i kärlekslivet, under det överallt triumferarden kalla cynismen och likgiltighet för om man skadar eller ej.

Av konservatism, som är en inneboende hjärnans egenskap, kommer ovilja mot förändringar. Man frammanar allt det goda, som naturligen kan uppsökas i alla även de sämsta institutioner, och säger: se, vad man vill beröva oss! Så får man även höra: »de radikala vilja ta bort hemmet, det bästa vi ha». Goda människor komma alltid att skapa goda hem. Det goda och väl-signelsebringande kan inte tagas bort, men det fordrar oavbrutet nya former. Av fri vilja komma sympatiserande individer, män och kvinnor, föräldrar och barn, syskon och vänner alltid att sluta sig tillsammans. Men tvångshemmet och tvångskärleken skall man inte söka bevara.

Det är ju alldeles givet, att kärleken inte kan helt frigöra sig från penningens övervälde förr än hårnets ställning i samhället blivit ordnad.

För många år sedan, i ett drama, vågade jag uttala en liten profetia att detta århundrade skulle bli barnets århundrade. Det var det ju inte så svårt att förutse.

Nu går det ganska raskt åt det hållet. Lagstiftningen börjar mer och mer skydda barnet både mot ovärdiga föräldrar och mot det hårda ödet, att icke ha några privata hjälpare i livet. Därmed är den väg inslagen, som en gång skall göra även barnet till en oberoende ekonomisk enhet. — Varför skall barnet leva av allmosor och helt och hållet beroende av slumpen, om detfått förmögna, omsorgsfulla föräldrar, eller utfattiga, eller inga?

Varför skall barnet leva på nåd, en produkt av de mest gynnsamma eller de mest ogynnsamma förhållanden, allt som det faller sig. Barnet är ju framtidens arbets" kapital. Redan den nyfödde representerar ett värde, sitt eget arbetsvärde, för vars utfående samhället bör förskottera honom medel till en solid uppfostran. Han bör betraktas som ett värde från och med det han är född, omhändertagas pa det sorgfälligaste, men endast vara lagarna underkastad. Intet personligt godtyckes offer.

När barnet blir ett värde, blir även barnets mor ett värde. Icke ett privat godtyckligt värde, antingen hon är älskad av den eller den mannen, utan ett samhälligt värde. Moderns kall angår väl samhället lika väl som läraiinnans kall? Är det inte en samhällig angelägenhet, att modern kan föda ett sunt barn, amma och vårda det till en stci) Jc organism lika väl som att en lärarinna lär det läsa? Moderns, uppfostrarinnans, lärarinnans kall komplettera varandra och bör vara föremål för allmänt intresse och värdering. Deras uppgifter äro för viktiga för att de skola göras beroende av den enskilde individens mer eller mindre goda vilja, mer eller mindre goda förmåga.

Ett kärt ämne för den mänskliga fantasien har varit att sysselsätta sig med vår möjliga framtid. En av vårtids snillrikaste författare, Anatole France, kar även gjort detta just i vad angår penningens välde över kärleken genom den nuvarande äktenskapsinstitutionen. Han har drömt sig in i framtiden i Paris om 362 år eller år 2270. Vad kan där fann angående de erotiska förhållandena överensstämmer fullkomligt med deras önskningar, som hoppas på kärlekens befrielse. Han talar med en kvinna, som berättar att det icke längre finns några arv.

— »Vad hör jag? Är det slut med familjeinstitu-tionen?»

— »Det sägs», svarar kvinnan »att äktenskap ännu finnas kvar bland kaffrerna i Afrika. Vi européer avlägga inga löften, och om vi giva sådana, förblir dock lagen okunnig om dem. Vi anse, att en människas öde icke bör bero av ett ord. Varken man eller kvinna förpliktar sig, men ej sällan varar ändå deras samliv intill döden. Ingen av dem skulle vilja vara föremål för en trohet, bevakad av en ed utan hänsyn till fysisk och moralisk lämplighet. Vi äro icke skyldiga någon något. Förr i världen övertygade en man en kvinna, att hon tillhörde honom. Vi äro ej så enfaldiga. Vi tro att en mänsklig varelse tillhör blott sig själv. Människorna giva sig, när de vilja och till vem de vilja. Dessutom blygas de inte att giva efter för en längtan. De äro icke hycklare. Ännu för hundra år sedan förstodo människorna ingenting av fysiologien och denna okunnighet varorsaken till stora illusioner och grymma misstag. Vad kaffrerna än må säga, man måste inrätta samhället enligt den mänskliga naturen, icke som man gjorde förut, då man sökte avpassa den mänskliga naturen efter samhället. »KLASSMORALEN.-------------------------------..........

~.y ' • •

Penningeväldet har Liven framkallat en särskild klass-moral.

.När mail talar om kärleken måste man särskilt dröja vid en ny exponent därför i våra dagars levnadsvanor. Romanförfattare och sociala vetenskapliga skriftställare ha börjat påvisa det så kallade »förhållandets» betydelse för vår tid. Mellan äktenskap å ena sidan och prostitution å den andra har en ny vanetyp mer och mer trängt sig fram inom alla klasser. Tusen svårigheter avlägsnar från äktenskap med dess ekonomiska börda. En stigande förfining minskar även smaken så väl för äktenskapet som för det rent tillfälliga kärleksköpandet med dess smittofarlighet och dess brist på själisk glädje. Många gripa därför med tacksamhet efter den möjligheten att få sitt ömhetsbehov tillfredsställt, som ingåendet av ett förhållande skänker.

Men här se vi hur penningen uppehåller orättfärdiga moralbegrepp.

Unga män av de förmögnare klasserna, ämbetsmän, köpmän och deras jämställda ingå sällan ett kärleksförhållande med en flicka av sin egen klass. Flertalet

4. Penningen och kärleken.av dem skulle anse omoraliskt att föreslå en familjeflicka av deras eget umgänge en utomäktenskaplig kärleksförbindelse. Men de anse alls inte omoraliskt att föreslå en fattig flicka av lägre stånd en dylik förbindelse.

Men om det är omoraliskt mot den ena är det väl också omoraliskt mot den andra? Förhållandet tolereras och överskyles av de unge männens anhöriga och vänner, om flickan är av lägre samhällsklass än mannen. »Det är deras ensak», säger man då. det »lägga vi oss inte i». Skulle hon vara av samma stånd som han, blir det ett förfärligt väsen och alla skrika på skandal. Vi ha haft ett sådant exempel för några år sedan i Göteborg. Mannen miste sin plats vid högskolan endast för sitt förhållandes skull, som han dock för att visa dess allvar,, kallade för samvetsäktenskap och även i utlandet, där han måst söka sin utkomst, har han under åratal haft känning av förföljelsen hemifrån. Han kunde haft ett helt harem av fattiga flickor, ingen skulle sagt ett ogillande ord till honom. Söker man skälet till detta, så. märker man snart, att under de moraliska talesätten, finns ingen moral, utan det är blott den genom penningen framkallade klassegoismen, som gör sig gällande. Under väntan på ett fördelaktigt parti vilja de unge männen inte gå alldeles ensamma. Å andra sidan fordrar en sorts solidaritetskänsla dem emellan, att de inte söka sina övergående förbindelser inom den klass där de sedan vilja vinna en hustru. Därför stiga de under ungdomsåren ned ett eller ett par trappsteg. Dessutom ärofattiga flickor i alla avseenden mindre farliga. De kunua inte i händelse av svek eller ohederlig behandling öva repressalier. De ha ingen makt genom familjeförbindelser i samma klass som den manliga parten. De kunna inte störande inskrida vid tillfällen av befordran eller dylikt. De äro så innerligt lämpligt rättslösa gentemot en man av högre klass, just därför att hans värld alltid uppehåller en penningmoral, som tar parti mot fattigdomen.

Det har talats oändligt mycket om den hycklande sexuella moralen, ännu så länge förgäves. Demokratien skall väl dock till slut framtvinga ett rättsbegrepp, som galler lika för alla förmögenhetsvillkor.

Den kvinnliga solidaritetskänslan skall väl också en gång ta ut sin rätt.

Ett typiskt prov på den nu avhandlade klassmoralen och dess hyckleri är det djupt tragiska, men även något komiska världshistoriska skådespel, som ägde rum, när Maxim Gorki kom till Amerika. Penningen och kärleken voro då de uppträdande figurerna. Jag följer en skildring av författaren H. G. Wells, som själv var närvarande. När Gorki, den store bäraren av revolutionens och de förtrycktas sak i Ryssland, väntades till New York, var stämningen där en översvallande hänförelse. Och icke blott därifrån utan från Nordamerikas alla stater jublade man honom ett välkommen till mötes. Den amerikanska nationen tycktes koncentrerad på en endaidé, Rysslands frigörelse och Gorki blev en personifikation wv denna idé,

Gorki kom och mottagandet var lysande. Fäster, möten, mottagningar avlöste varandra med ständigt stigande prakt och tillslutning. Man kände honom förut som världsberömd författare, nu lärde man även värdera hans personlighet, hans enkla, ärliga djupt moraliska väsen.

Gorki kunde intet språk mer än ryska. Han måste därför ha med sig en skicklig tolk, som han kunde lita på. Ingen var närmare till denna uppgift än hans trofasta, mångåriga väninna, hans hjälparinna och högra hand, fru Andriewna. Hans lagliga hustru hade sedan lång tid tillbaka föredragit en annan man framför Gorki, men som skilsmässa i Ryssland är en kyrkans godtyckliga nåd, ha revolutionärer ingen utsikt att kunna vinna laglig skilsmässa. Gorki hade för övrigt troligen längesedan glömt, att hans förhållande till fru Andriewna icke var lagligt, så tillfredsställande föreföll det honom själv.

Just när han i New York stod på höjden av ära, kom åskslaget. En tidning omtalade att fru Andriewna icke var hans hustru oeh knappt var ordet sagt förrän stormen var i full gång. Passion för moralisk renhet kan icke ha varit drivfjädern, ty ingen passion för renhet kan utösa en sådan ström av lögner. Man uppfann att Gorki lämnat hustru och barn i nöd. man uppfann att fru Andriewna varit en lättsinnig aktris. Hon kalladessedan i tidningarna blott »kvinnan» Andriewna. Man anhöll hos immigrationskommissionen om hennes utvisning. Man publicerade namnet på det hotell som hyst Gorki och organiserade en bojkott. Alla, som sedan vågade ta emot dem, förolämpades. En professor i Columbia trotsade. »Han måste avsättas», ljöd allmänna ropet. Mark Twain, den kände författaren, uppmanades offentligt att försvara sig för att han ännu kändes vid den förfärliga gästen. Gorki och fru Andriewna avvisades från det ena hotellet efter det andra och skymfades på gatorna. Till slut efter midnatt, befunno de sig utan tak över huvudet, med varje dörr stängd för dem. Hela förändringen hade skett inom loppet av 24 timmar. Två pestsjuka kunde inte väcka mera avsky och rädsla än de stackars främlingarna. Vecka efter vecka rasade stormen, men ett modigt hem utanför New York skyddade sedan Gorki och hans väninna tills de återreste. Hela Amerika tycktes ha glömt Ryssland och de förtrycktas sak och man bara frossade i så kallat sedligt raseri.

Det är så naturligt att just Nordamerika, penninglandet framför andra, särskilt omhuldar penningstateus skötebarn äktenskapet, icke av sedligt intresse, ty den värsta osedlighet tolereras gärna bredvid, utan därför att äktenskapet uppehåller de nuvarande arvsprinciperna. En man kan genom äktenskapsinstitutionen koncentrera hela sin rikedom på sitt eller sina nominella barn, under det de som icke bära namnet gå lagligen arvlösa. Att detta har stor betydelse för kapitalbildningen är ju givet,och man förstår så väl att penningen här i sedlighetens namn kämpar för sig själv. De som verkligen kämpa för rättvisa och ändå hålla på de äktenskapliga barnens privilegier, förstår man mindre.

* T-

På samhällets nuvarande ståndpunkt möter det oftast oöverstigliga svårigheter att frigöra sin kärlek från penningens herravälde. Det är lätt att göra upp för sig, hur allting borde vara, och hur framtidsmålet hägrar, men få är de som inte tvingas att kompromissa, när det gäller omsättandet av idéerna i praktiken.

Meningen är här alls inte att fördöma kompromis-sandet. Livet är svårt, och man får vara glad för väv och en som kan »ordna» något så när tillfredsställande åt sig på teoriernas grushögar.

Men meningen är att ogilla de falska proportionerna i överseendet och klandret människor emellan. Så länge vi

överse med de lyckligare lottade, som sälja sig för att få behålla sina dyrbara levnadsvanor och tillfredsställa sina önskningar om lyx och glädje, finns det ingen anledning att icke överse med de fattiga, som sälja sig för att få sin nödtorftiga utkomst: ett varmt rum, kläder och mat. Så länge vi överse med den som säljer sin politiska, religiösa eller vetenskapliga övertygelse, finns dét ingen anledning att förakta dem, som sälja sitt erotiska umgänge. Detta har inte större betydelse än de först-nämda andliga värdena. '5ö

Den som skulle gå omkring oeh kasta sten på alla som i minsta mån köpslagit om sitt andliga jag skulle få ett tungt arbete. Han skulle själv vara fullkomligt syndfri eller en förhärdad farisé.

Ju mera förståendet vidgas av människors svåra villkor och penningens tryck, dess mera bör vår strävan eggas efter en bättre ordnad tillvaro för alla.

Överseendet och det hittills nödvändiga kompromissandet innebär intet avtrubbande av idealet. Den enskilde individen kan inte nå det ensam. Han kan inte från sin lilla plats ändra samhället.

Men vi kunna alla söka mogna vårt tankeliv och göra klart för oss åt vilket håll våra sympatier gå och därigenom förbereda en gemensam omdaning och förbättring.

Vi kunna ta parti för kärleken mot penningen, i förhoppning om, att det osköna, låga, fördärvliga, som nu ofta vidlåder kärlekens yttringar, efter befrielsen lättare skall kunna försvinna.

Ett nytt, ädlare släkte i ett skönare samhälle vill ha ett nytt, lyckligare, skamfriare kärleksliv. Utan den tron vilar evigt mörker över alla land.

STOCKHOLM, AKTIEBOLAGET FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI, 1908.